

HERKÜL MİLLAS
16 ŞUBAT 2016
ZAMAN GAZETESİ

Eşim bütün yazılarımı okur imla ve ifade eksikliklerini saptar, düzeltmeler önerir.

Onun bu okuması son kontroldür. “Keskin” bulduğu bazı ifadeleri yazıdan çıkarmamı da arada önerir. “Neme lazım, bu konjonktürde başımıza bir şey gelmesin!” kaygısıdır onunki. Bütün hayatımız boyunca –ki birliğimiz elli yılı çoktan aştı– ailenin korunması sorumluluğunu o benden fazlasıyla hissetti. Her iki katkısı için –düzeltilmeler ve koruyucu rolü için– şükran borcumu açıkça ifade etmeyi bu yazıda bir fırsat biliyorum.

Yazımın asıl amacı başka. Geçenlerde eşim bir yazımı okurken biraz uzun bir cümlemin anlaşılmıyor olduğunu söyledi. Bence cümle basitti ve anlaşılmayan bir yanı yoktu. Bu konuya değinmek istiyorum. Basit, anlaşılır, kısa cümlelerle yazmaya çalışırım. Tabii bu “basit” yazmanın sınırı da yok aslında. Her zaman “daha basit” yazmak olanaklı. Kendime sorduğum soru şu: Ne kadar basit yazmalıyım? Sonunda bu alanda cümleler açısından üç düzeyin var olabileceğini düşündüm: Uzun ve anlaşılması zor, kısa ve anlaşılması görece kolay, çok kısa ve herkesin kolayca anlayacağı biçim.

Örnek vereyim. Söz konusu cümle şuydu: “Bir avuç Batı Avrupa ülkesi ve bu ülke yurttaşlarının kurduğu ABD ve Avustralya gibi birkaç ülke dışında, pek çok ülkede demokrasinin iyi not almadığını dünya çapında yapılan istatistikler açıkça gösteriyor.” Bu cümleden bir önceki cümle “Sonbahara dönüşen Arap Baharı düşündürücüdür.” Bir sonraki cümle de “Bu kısır döngü uluslararası bir sorun.” Bu cümlelere “alıcı gözü” ile baktım!

Çaba harcamadan bir düşünceyi kendimize mal edemeyiz

Çok daha karmaşık bir cümle kurabilirdim. Örneğin şöyle: “Sonbahara dönüşen Arap Baharı deneyiminin de bize gösterdiği gibi, bir avuç Batı Avrupa ülkesi ve bu ülke yurttaşlarının kurduğu ABD ve Avustralya gibi birkaç ülke dışında, pek çok ülkede demokrasinin iyi not almadığını ve bu kısır döngünün uluslararası bir soruna dönüştüğünü dünya çapında yapılan istatistikler açıkça ortaya çıkarmıştır.” Böyle uzun ve karmaşık bir cümle kurmayı ayıp sayıyorum. Ben bir yazıyı okurken bir cümleyi anlamak için iki kere okuma durumunda kalınca, yazara kızıyorum! Onun görevi beni zorlamaması, yazısını okunur kılmasıdır. Bir (tek) yazarın kaprisi yüzünden yüzlerce okurun çile çekmesini insafsızlık sayıyorum. Kimi girift cümleler, ayrıca bana gösteriş gibi de geliyor: “Bak ben nasıl kıvrak yazabiliyorum” der gibidirler. Kendini beğenme yani!

Ama, öteki uçtaki “çok kolay anlaşılır” yazılar da bana bambaşka bir nedenden dolayı rahatsız edici geliyor. Söz konusu cümleyi şöyle yazanları düşünebiliyorum:

- İyi kötü demokrasi nerede var?

- Batı Avrupa'nın ülkelerinde.

-Başka?

- Bu Avrupalıların kurmuş olduğu ülkelerde.

- Hangileridir bunlar?

- ABD, Kanada, Avustralya gibi ülkeler.

- Bunların dışında kalan ülkelerde durum nasıl, peki?

- Demokrasi bu ülkelerde eksiktir.

- Bunu nasıl söyleriz, nasıl biliyoruz?

- Bu alanda elimizde kamuoyu araştırmaları ve istatistikler var.

Bu “basit” ifadeyi de içime sindiremiyorum. En başta bir kurnazlık görüyorum. Üç-dört satırlık ve otuz kelimelik bir cümle yerine, on satırlık ve elli beş kelimelik bir metin çıkarmayı tembellik ve aldatmaca olarak görüyorum: Yazı bir çırpıda yazılmış ve bitirilmiş oluyor! Cümleler balon gibi şişirilip uzun metin diye yutturulmak isteniyor gibi. Denecek ki, “ama kolay okunuyor”. Bu da benim ikinci sıkıntım. Çünkü bu denli basitlik bu kez de –nasıl söylesem!– bana çocuk muamelesi yapılıyor gibi geliyor. Bana birileri “sen okuduğunu anlamadığın için bir cümleyi sana lokma lokma yedireyim” der gibidir bu tür bir yazı. Ayrıca bendeki kaygı, okurun benim böyle bir anlayışın taşıyıcısı olabileceğimi aklına getireceğidir.

İşte bu son cümlenin anlaşılması zor! Aslında cümle kısa, ama zor. Çünkü aynı cümlenin içinde “okurun benimle ilgili muhtemel bir algısının –ki aslında bu onun algısının yanlış olabileceği iması da var- bende doğuracağı kaygının aklıma gelmesi” var. Bu tür bir cümlenin kolay olması

da pek olanaklı değil. Yani karmaşık anlamları dile getiren cümlelerin basitleştirilmesinin de bir sınırı var. Her şey bütünüyle basit olamıyor. Ya da olabilir ama, bu kez de bir yazıyı bir iki cümlenin açıklamasına ayırarak.

Şu andaki yazı da biraz böyle oldu. “Karmaşık anlamlar taşıyan bir cümlenin anlaşılmasında okura da biraz iş düşüyor” gibi bir cümle yazmak varken koca bir yazı yazmış oldum. Gerçekten de kalemimden bazen “biraz” zor anlaşılacak bir cümle çıkınca, beni alır bir düşünce: Basitleştirsem mi, yoksa okur biraz zorlansın ve demek istediğimi çabasının sonucunda mı anlasın diye. Çünkü “düşünceyi” zorlayıp yormadan kazanılan bilgiler kalıcı olmuyor. Çaba harcamadan bir düşünceyi kendimize mal edemeyiz.

Yazarın otosansürü

Yazının tarzı/biçimi dışında bir de içeriği var, yani ele aldığı konu. Bu alanda, özellikle konu siyasetle ilgili ise bütün dünyada geçerli olan sınırlayıcı bir standart var: Demokrasinin düzeyi. Eğer yazarların yazdıkları dava dosyalarında yer almaya başlamışsa yazarlar da “dikkatli” yazmaya başlar. Yazılar savcıların malzemesine dönüştüğünde otosansür kaçınılmaz oluyor. Bu sansürün derecesi, yazarın almaya karar verdiği risk derecesiyle ters orantılıdır. Bu konuda okura iş düşüyor. Konjonktürü ve yazarın risk alma derecesini değerlendirerek okumalı yazılarını. Özellikle satır aralarına dikkat etmeli, yakıştırmalardan ima edilene bakmalı. Yani ifade özgürlüğünde sıkıntılar yaşandığında okurun da ek bir çaba göstermesi gerekiyor. Tabii böyle durumlarda yazmak da, okumak da zorlaşıyor. Aslında demokrasi eksikse pek çok şey zorlaşıyor.